

DUYGUSAL ÖZERKLİK ÖLÇEĞİ'NİN TÜRKÇE'YE UYARLANMASI VE KLİNİK BAŞVURUSU OLMAYAN ERGEN ÖĞRENCİLERDE DUYGUSAL ÖZERKLİĞİN İNCELENMESİ

Arkun Tatar¹, Tezan Bildik², Çiğdem Yektaş³, Fırat Hamidi⁴, H. Ercan Özmen¹

¹ FSM Vakıf Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü, İstanbul

² Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Psikiyatrisi Anabilim Dalı, İzmir

³ Tokat Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesi Çocuk Ergen Psikiyatrisi, Tokat

⁴ Bursa Dörtçelik Kadın Doğum ve Çocuk Hastanesi, Bursa

ÖZET

Amaç: Bu çalışmada Duygusal Özerklik Ölçeği'nin (DÖÖ) doğrulayıcı faktör analizi ve madde cevap kuramı kullanımı ile Türkçe'ye uyarlanması ve psikometrik özelliklerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Materyal ve Metot: Çalışma, İzmir'de farklı sosyo-demografik özelliklere sahip dört lisedeki 14-20 yaş arasındaki 600'ü kız, 445'i erkek ve altısı cinsiyet belirtmemiş toplam 1,051 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada veri toplam aracı olarak DÖÖ ve Ana-Baba ve Ergen İlişki Envanteri kullanılmıştır. 20 maddeli DÖÖ, ebeveyni idealleştirmeme, ebeveyne bağımlı olmama, ebeveyni insan olarak algılama ve bireyleşme alt ölçeklerini kapsamaktadır.

Bulgular: Ölçeğin içtutarlık katsayısı 0,78 ve Guttman iki yarım test güvenilirliği 0,79, üç hafta arayla yapılan test-tekrar test güvenilirlik katsayısı 0,65 olarak bulunmuştur. Madde cevap kuramı ile yapılan analizlerde 1, 2, 4, 9, 11 ve 18 numaralı maddelerde iki parametrelili modele uyumu gözlenmiştir. 3, 8, 10, 14,

16 ve 19 numaralı maddeler en düşük seviyede madde ayırt ediciliği, 7, 17 ve 18. maddeler düşük, 6, 8 ve 10. maddeler yüksek madde güçlük düzeyi göstermişlerdir. Ölçeğin dört faktörlü yapısının test edildiği Doğrulayıcı Faktör Analizi sonucunda iyi uyum katsayısı 0,81 olarak elde edilmiştir. Ölçeğin Ana-Baba ve Ergen İlişki Envanteri Genel Anlaşmazlık ve Bütünlük alt ölçekleri ile bağıntı düzeyi sırasıyla 0,55 ve 0,48 bulunmuştur.

Sonuç: Madde cevap kuramı ile yapılan analizler bu ölçek yapısının bazı sorunlu yönlerini göstermiştir. Bu sonuç, duygusal özerkliğin çok boyutlu doğasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle ileride duygusal özerkliğin belirleyicileri ve sonuçlarına ilişkin yapılacak çalışmalarda çok boyutlu yapısı dikkate alınmalıdır. Bazı sınırlılıklara karşın, geniş bir Türk öğrenci örnekleminde yapılan derinlemesine yapısal analizler, DÖÖ'nün kullanışlı olduğunu göstermiştir.

Anahtar kelimeler: Duygusal özerklik ölçeği, madde cevap kuramı, duygusal kopma, ölçek uyarlama, psikometrik özellikler. Nobel Med 2016; 12(1): 39-48

THE ADAPTATION OF EMOTIONAL AUTONOMY SCALE INTO TURKISH AND EXAMINATION OF EMOTIONAL AUTONOMY AN NON-CLINICAL ADOLESCENCE SAMPLE

ABSTRACT

Objective: The study is aimed to adapt the Emotional Autonomy Scale (EAS; Steinberg & Silverberg, 1986) to Turkish through the use of confirmatory factor analysis and item response theory, and to examine the psychometric characteristics of the scale.

Material and Method: The study was done among 1,051 students (600 girls, 445 boys, 6 not identified sexuality; aged 14-20) in four high schools from different socioeconomic levels in İzmir. In the study, the Turkish form of the EAS and the Parent-Adolescent Relationship Questionnaire (PARQ) were used as data collection tools. Emotional Autonomy was measured by 20-item EAS, which included deidealization, nondependency on parents, perceives parents as people, and individuation subscales.

Results: The internal consistency coefficient was 0.78 and the Guttman split-half coefficient was 0.79. The test-retest reliability by three weeks was 0.65. The analysis of items

by item-response theory indicated that the six items (item 1, 2, 4, 9, 11, and 18) represented a good fit to the two-parameter model fit. The analysis of items by item response theory indicated that item 3, 8, 10, 14, 16 and 19 to be the least discriminant item, and consecutively item 7, 17 and 18 followed. The most discriminant items happened to be 6, 8, and 10. The four factor structure of the scale was tested and the Goodness of Fit Index was 0.81 through confirmatory factor analysis. The correlation coefficients between the EAS total score, and the PARQ Global Distress and Cohesion Subscales were 0.55 and -0.48 respectively.

Conclusion: The analysis of items by item-response theory showed some problematic aspects of the construction of this scale. This result is due to the fact the emotional autonomy is very likely to be multidimensional in nature. Therefore, in future studies of predictors and outcomes of the emotional autonomy, multidimensionality should be taken into account. Despite some limitations, an in-depth structural analysis of the EAS in a large sample of Turkish students indicates that it is possible to give a useful interpretation to the EAS.

Keywords: Emotional autonomy scale, item response theory, detachment, scale adaptation, psychometric characteristic. *Nobel Med 2016; 12(1): 39-48*

GİRİŞ

Özerklik gelişimi, ergenlik döneminin en önemli psikososyal gelişimsel görevlerinden birisi olarak görülmektedir. Klasik psikoanalitik kuramda, sağlıklı bir kimlik duygusunun gelişimi için özerklik ve ebeveyn den duygusal ayrışmanın zorunlu olduğu bildirilmektedir.¹⁻³ Gelişimsel ve sosyal kuramcılar ise, sağlıklı bir özerkliğin ebeveynler ile olumlu ilişkilerin sürdürüldüğü bir aile ikliminde kazanılabileceğini öne sürmektedir.^{4,5} Güncel yaklaşımlar ise daha önceki tanımların birkaç özelliğini bir araya getirmektedir. Bir yandan başkalarıyla ilişkiyi sürdürmeyi sağlayan ve sorumluluk gerektiren en uygun bir özerklik, diğer yandan da giderek artan bir kendi kendini düzenleme ve bağımsızlığın önemi vurgulanmaktadır.^{4,6,7}

Özerklik davranışsal, bilişsel ve duygusal olmak üzere üç boyutlu bir yapı olarak kavramsallaştırılmaktadır.⁸⁻¹⁰ Davranışsal özerklik ergenin kendi kararlarını aktif bir şekilde vermesine dayanan, özdenetim becerilerini içeren etkin ve bağımsız bir işlevsellik durumunu tanımlamaktadır.^{9,11,12} Bilişsel özerklik sıklıkla “kendine güven duygusu”, “kendi yaşamı üzerinde bir kontrolü olduğu inancı” ve “aşırı bir toplumsal onaylanma baskısı hissetmeden karar alabildiği duygusu” olarak tanımlanmaktadır.^{9,13,14} Duygusal özerklik ebeveynlere olan bağımlı-

lıktan vazgeçilmesi ve onlardan ayrı bir birey olduğunu kavrayış olarak tanımlanmaktadır. Daha önceden ergenin idealleştirdiği, her şeyi iyi bilen ve yanılmaz olan aile, artık ergen için değişmiştir. Yani, ebeveynin “bir insan olarak” daha olgun bir görüş açısıyla algılanması ile ergenin ebeveynine ilişkin yeni bir kavrayışı ortaya çıkmaktadır. Bu özerklik duygusunun, ergenlik önceden ergenlik döneminin sonuna doğru arttığı görülmektedir.¹⁰ Özerkliğin üç boyutu kavramsal olarak farklı olmasına rağmen, ergenlik boyunca birbirinden bağımsız olarak gelişmektedir.^{15,16} Ergen büyüdükçe, ebeveyn denetiminden daha fazla bağımsızlık elde etmek için çabalamaktadır. Ayrıca ergen giderek artan biçimde daha fazla özerklik ve bireyleşme yönünde ilerlerken, diğer yandan ebeveynlerini daha az idealleştirmeye ve ebeveynlerine olan çocukça bağımlılıklarını daha az dile getirmeye başlamaktadır.^{10,17,18}

Duygusal Özerklik Ölçeği (DÖÖ), Steinberg ve Silverberg tarafından Blos’un açıkladığı ikinci bireyleşme kuramına dayandırılarak oluşturulmuştur.^{10,19} Maddeler, ergenlik dönemi duygusal özerkliğe ilişkin yeni analitik yaklaşım ile tutarlı biçimde yazılmıştır.² Bu yaklaşım ergenin ayrılaşma ya da isyanının yol açtığı fırtına ve stresten ziyade, bireyleşmenin daha barışçıl sürecine odaklanmaktadır.²⁰ DÖÖ, “Tamamıyla Katılıyorum” (4) ile “Hiç Katılmıyorum” (1) arasında dördümlü Likert tipi

cevap seçeneği içeren dokuz maddesi düz (3, 5, 7, 8, 10, 14, 16, 17 ve 19), onbir maddesi ters (1, 2, 4, 6, 9, 11, 12, 13, 15, 18 ve 20) puanlanan yirmi maddeli bir ölçektir. Genel toplam puanı 20-80 arasında elde edilen ölçek, ergenlik döneminde bireyleşmenin bilişsel ve duygulanımsal boyutlarını ölçmek için düzenlenmiştir. Yüksek duygusal özerklik puanları, ergenin ebeveynlerinden sağlıklı kopma çabasını temsil etmektedir.

Asıl yapı, ayrılma-bireyleşme sürecinin boyutlarını yansıtan dört bileşenden oluşmaktadır:

1. Bireyleşme (Individuation; +7, -9, +14, +17, +19 (5-20)), ergenin kendisinin, ebeveynlerinden ayrı bir birey olduğu kavrayışını tanımlamaktadır.
2. Ebeveyne bağımlı olmama (Nondependency; -2, +5, -6, -13 (4-16)), ebeveyne olan çocuksu bağımlılıktan vazgeçilmesi ve ergenin kendi davranışlarının sorumluluğunu almasını yansıtmaktadır.
3. Ebeveyni idealleştirmeme (Deidealization; -1, -4, -11, -15, -18 (5-20)), çocukluk çağına ait ebeveyn tüm-güçlülük tasarımından kurtulma ve ebeveynin sınırlarının tanınmasını yansıtmaktadır.
4. Ebeveynin bir insan olarak algılanması (Parents as people; +3, +8, +10, -12, +16, -20 (6-24)), ebeveynin dış dünyada bir insan olarak ve ebeveyn rolü dışında algılanmasını yansıtmaktadır.

Steinberg ve Silverberg 10-16 yaş arasındaki ergenlerde DÖÖ puanlarının yaş ile birlikte arttığını bulmuştur. DÖÖ puanlarının sosyoekonomik düzeyler açısından farklılaşmadığı ve kız ergenlerin daha yüksek puanlar elde ettiği saptanmıştır. Yazarlar duygusal özerkliğin gelişiminin geçici olarak ebeveynlere olan bağımlılık ile akranlara olan bağımlılık arasında bir değiş-tokuş (takas) ile belirlendiğini düşünmüştür.¹⁰

DÖÖ'yü kullanarak psikoanalitik yaklaşımı sımayan deneysel araştırmalar çeşitli sonuçlara ulaşmıştır. Frank ve ark. ebeveyni idealleştirmeme alt boyutunun sağlıklı kimlik gelişimi ile ilişkili olduğunu bulmuştur.²¹ Buna karşın, DÖÖ'nün güvensizlik, daha az aile bütünlüğü, ebeveyn tarafından daha fazla reddedilme, düşük benlik saygısı ve madde kötüye kullanımı gibi olumsuz durumlar ile ilişkili olduğu da bildirilmiştir.^{22,23} Ryan ve Lynch, yüksek DÖÖ puanlarına sahip yedinci sınıf öğrencilerinin ebeveynlerinin duygusal desteğine daha az başvurduklarını, ebeveyn ve akranları ile ilişkilerinde daha az güven hissettiklerini bildirmişlerdir. Aynı araştırmada, boşanmış ya da bölünmüş aile ortamında yaşayan ergenlerin, daha az ebeveyn desteği, daha az baba kabulü ve yüksek duygusal özerklik puanlarına sahip oldukları bulunmuştur.²² Ayrıca, Steinberg ve Silverberg'in aksine erkek ergenlerin daha yüksek duygusal özerklik puanına sahip oldukları bulunmuştur.^{10,22} Tipik olarak, aile içinde kendini daha az gü-

vende hisseden ve ebeveynlerinin duygusal desteğine daha az gereksinim duyan ergenlerin yüksek duygusal özerklik puanlarına sahip oldukları görülmektedir. Ayrıca duygusal özerkliğin zayıf uyum ile ilişkili olduğu gösterilmiştir. Yüksek duygusal özerklik puanlarının "gelişimsel olarak uygun bağlanmanın kaybını" yansıttığı belirtilmektedir. Bu nedenle Ryan ve Lynch, duygusal özerklik ölçüm aracının sağlıklı kopma (unhealthy detachment) ya da ayrılaşmanın aşırı formu olarak yeniden kavramlaştırılmasını önermiştir.²² Ayrıca Steinberg ve Silverberg tarafından yapılan çalışmada da akran baskısına dayanıksızlık ile ölçek puanları arasında olumlu bir ilişki olduğu gösterilmiştir.¹⁰

Ayrılaşmanın aşırı ucunda kopma, aile içi duygusal yakınlık ve destek düzeyine bağlı olarak ergenin uyumu üzerinde olumlu ya da olumsuz bir etkiye bulunmaktadır. Ergen kendilik duygusunu korumak amacıyla stresli aile ortamından kendini uzaklaştırmaya çalışmaktadır. Ancak stresli ortamdan ergenin kaçınması uyuma yönelik olsa da kendine güvenin kazanılmasında kolaylaştırıcı bir rol oynamamaktadır.²⁴ Steinberg ve Silverberg, duygusal özerkliğin gelişiminin uyuma yönelik olduğunu öne sürmektedir.¹⁰ Çünkü ergenin içsel kaynaklarına güvenmeye başlaması için ebeveynlerinden duygusal uzaklığa gereksinimi bulunmaktadır. Ryan ve Lynch ise DÖÖ tarafından ölçülen duygusal özerkliğin uyumsuzluk olduğunu vurgulamaktadır. Bu yazarlara göre, ölçekten alınan puan özerklikten ziyade ergenin duygusal destek kaynağı olan ebeveynlerinden sağlıklı biçimde kopmasını göstermektedir.²²

Chen ve Dornbusch, duygusal özerkliğin çok boyutlu bir yapıya sahip olması nedeniyle DÖÖ'nün alt boyutlarının her birinin farklı sonuçları yordadığını öne sürmüştür. Bireyleşme alt ölçeğinin olumsuz akran baskısına dayanıksızlık, psikolojik rahatsızlık, sıkıntı, umutsuzluk ve problem davranış ile "olumlu" ilişki, daha düşük akademik beklenti/başarı ve benlik saygısı ile "olumsuz" bir ilişki gösterdiğini belirtmiştir. Ayrıca ebeveyni idealleştirmeme ve ebeveyne bağımlı olmama alt boyutlarının bireyleşme alt boyutuna oranla sonuçları yordamada daha zayıf ve tutarsız bir etkiye sahip oldukları saptanmıştır.²⁵

Ergenlik dönemi hem ergen hem de ebeveynler açısından birçok sorun içeren bir dönem olarak yaşanmaktadır. DÖÖ, ergenin daha iyi anlaşılmasına kuramsal olarak katkıda bulunduğu gibi, ebeveynlere günlük yaşam pratikleri açısından da katkı sağlayabileceği düşünülmüştür. Bu nedenle, bu dönemde ergenin daha iyi tanınması tarafların karşılıklı yararına sonuçlar içermektedir. Benzer nedenlerle, ölçeğin eğitim gibi ergen sorunlarının yoğun yaşandığı alanlarda, özellikle de ölçme araçlarının az olduğu Türkçe'de yarar sağlayaca-

**DUYGUSAL ÖZERKLİK
ÖLÇEĞİNİN TÜRKÇEYE
UYARLANMASI VE
KLİNİK BAŞVURUSU
OLMAYAN ERGEN
ÖĞRENCİLERDE
DUYGUSAL ÖZERKLİĞİN
İNCELENMESİ**

Tablo 1: Farklı uygulamalarda DÖÖ'nün ölçek bütünü ve alt boyutları için Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları ve iki yarım test güvenilirlik katsayıları

	Bireyleşme	Ebeveyne Bağımlı Olmama	Ebeveyni İdealleştirmeme	Ebeveynin Bir İnsan Olarak Algılanması	Ölçek Bütünü
Temel Uygulama (n=1.051)					
k	5	4	5	6	20
α	0,65	0,54	0,71	0,55	0,78
İlk Yarı α	0,57	0,20	0,62	0,53	0,63
İkinci Yarı α	0,49	0,41	0,46	0,34	0,63
İki Yarı Arası r	0,41***	0,42***	0,54***	0,29*	0,65***
Spearman-Brown Katsayısı (Eşit/Eşit Olmayan)	0,59	0,59	0,71	0,45	0,79
Guttman İki Yarım Test Katsayısı	0,56	0,59	0,69	0,44	0,79
Test-Tekrar Test Uygulaması (n=86)	0,65	0,54	0,63	0,56	0,74
Dilsel Eşdeğerlik Uygulaması (n=85)					
Türkçe Form	0,62	0,58	0,69	0,71	0,81
İngilizce Form	0,57	0,51	0,66	0,52	0,77

*: p<0,05 ***: p<0,001

ği açıkça görünmektedir. Bu çalışmada yukarıda sunulanlar doğrultusunda Steinberg ve Silverberg'in geliştirdikleri Duygusal Özerklik Ölçeği'nin çalışmanın ilk yazarının da izniyle Türkçe'ye çevrilmesi ve form özelliklerinin incelenmesi amaçlanmıştır.¹⁰ Ancak çalışmada ölçeğin yazında açıkça görülen yapısal özelliklerinde gözlenen zayıflıkların giderilmesi için bir yol izlenmiş, sadece ölçeğin çevirisi ile oluşturulan formun teknik değerlerinin ortaya konulması hedeflenmiştir.

MATERYAL VE METOT

Katılımcılar

Çalışmanın katılımcıları, farklı sosyo-ekonomik düzeyleri yansıtan dört farklı lisede eğitim gören 14-20 yaşları arasında (ort.=16,23±1,02yıl) 445 erkek (%42,3), 600 kız (%57,1) ve 6 (%0,6) cinsiyet belirtmemiş öğrenci olmak üzere toplam 1051 ergen öğrenciden oluşmuştur. Test-tekrar test uygulamasına ise 1051 ergenin 86'sı (%8,18) katılmıştır. Bu grup 15-18 yaşları arasında (ort.=16,30±1,05yıl) 33 erkek (%38,4), 52 kız (%60,5), 1 (%1,2) cinsiyet belirtmemiş öğrenciden oluşmuştur. Dilsel eşdeğerlik çalışmasına, 16-17 yaşlarında (ort.=16,80±0,40 yıl) 38 erkek (%44,7), 42 kız (%49,4), 5 (%5,9) cinsiyet belirtmemiş toplam 85 öğrenci katılmıştır. Ölçüt Geçerliliği çalışmasına ise 14-19 yaş aralığında (ort.=16,53±1,16 yıl) 81 erkek (%41,8), 113 kız (%58,2) toplam 194 öğrenci katılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Çalışmada DÖÖ dışında, ölçüt geçerliği çalışmasının yürütülmesi amacıyla "Ana-Baba ve Ergen İlişki Envanteri-Ergen Formu (PARQ)" ile DÖÖ toplam puanlarının grup karşılaştırmalarında kullanılmak üzere araştırmacılar tarafından hazırlanan ve lise, sınıf, yaş, cinsiyet, gelir durumu bilgilerini içeren sadece beş sorudan oluşan sosyo-demografik anket formu kullanılmıştır.

Ana-Baba ve Ergen İlişki Envanteri-Ergen Formu (PARQ)

Robin ve arkadaşları tarafından geliştirilen PARQ, Problem Çözme-İletişim Becerileri, Bilişler/İçselleştirilmiş İnançlar ve Aile Yapısı olmak üzere üç temel boyuttan ve üç boyutta toplam 16 alt ölçekten oluşmaktadır.²⁶ Doğru/yanlış olarak yanıtlanan 300 maddeden oluşan ölçeğin Türkçe'ye çeviri, geçerlik ve güvenilirlik çalışması Eryüksel tarafından yapılmıştır.²⁷ Bu çalışma kapsamında bu ölçeğin sadece "Genel Anlaşmazlık" ve "Bütünlük" alt ölçekleri kullanılmıştır.

İşlem Yolu

Ölçek araştırmacılar tarafından İngilizce aslından Türkçe'ye çevrilmiş, alanda uzman üç kişi tarafından incelenmiş ve geri çeviri yoluyla kontrol edilmiştir. Sorunlu madde çevirileri yeniden gözden geçirilerek ölçeğin Türkçe formunun son hali yine araştırmacılar tarafından belirlenmiştir. Çalışmanın uygulaması etik kurul onayı ve MEB izni sonrasında İzmir ilinde dört farklı lisede kısmen bireysel, çoğunlukla sınıf ortamında grup uygulaması şeklinde dokuz aylık bir dönemde gerçekleştirilmiştir. Grup uygulamaları, liselerde uygulamanın yapıldığı saatteki dersin öğretmeninin, bireysel uygulamalar ise liselerin rehber öğretmenlerinin gözetiminde araştırmacılar tarafından yürütülmüştür. Çalışmada basılı form olarak DÖÖ ile birlikte anket formu verilerek öğrencilerin işaretleme yapma yoluyla doldurmaları istenmiştir. Test-tekrar test uygulaması için seçkisiz olarak belirlenen 86 öğrenciye DÖÖ, üç hafta sonra tekrar uygulanmıştır. Dilsel eşdeğerlik çalışmasında ise İngilizce dil hazırlık sınıfı olan liseden ve son sınıftan seçkisiz olarak belirlenen 85 öğrenciye anket, DÖÖ Türkçe ve İngilizce formları birlikte verilmiştir. Ölçüt geçerliği çalışmasında kullanılmak üzere yine seçkisiz olarak belirlenen 194 öğrenciye ise DÖÖ ve anket formu ile birlikte PARQ'nun "Genel Anlaşmazlık" ve "Bütünlük" alt ölçekleri de verilmiştir. Öğrenciler çalışmaya gönüllü olarak katılmışlar ve istediklerinde uygulamayı bırakmalarına izin verilmiştir.

Verilerin Analizi

Çalışmada, DÖÖ'nün temel uygulamasının, test-tekrar test uygulamasının, dilsel eşdeğerlik uygulamasında

Türkçe, İngilizce formların ve ayrı ayrı olarak alt boyutların, ölçek bütünü için Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları hesaplanmıştır. Sonra ölçüt geçerliği çalışmasında kullanılan PARQ'nun "Genel Anlaşmazlık" ve "Bütünlük" alt ölçeklerinin DÖÖ'nün bütünü ve alt ölçek toplam puanları ile Pearson bağıntı katsayıları; dilsel eşdeğerlik uygulamasında Türkçe, İngilizce formlar arası DÖÖ'nün bütünü ve alt ölçek toplam puanları arasındaki Pearson bağıntı katsayıları belirlenmiştir. DÖÖ'nün alt boyut yapısının incelenmesi için de açıklayıcı (Temel Bileşenler Analizi, "Varimax" Döndürme) ve Doğrulamalı Faktör Analizi uygulanmıştır. Ayrıca ölçeği ve maddeleri incelemede görece zayıf kalan klasik test teorisine alternatif bilgi elde etmek amacıyla DÖÖ'nün maddelerinin incelenmesinde Madde Cevap Kuramından (MCK-Item Response Theory (IRT)) yararlanılmıştır.^{28,29} Çalışmada ölçeğin yapısı ve türü nedeniyle kişi parametrelerinin tahmin edilmesi amacıyla İki Parametrelili Lojistik Model (2PLM) ile maddelerin bu modele uyumunu ve parametre değerlerini belirlemek amacıyla PARSCALE programı 4.1 versiyonu kullanılmıştır.³⁰⁻³³

BULGULAR

Güvenirlilik Bulguları İç Tutarlılık

Çalışmada önce DÖÖ'nün ölçek bütünü ve alt boyutları için klasik test kuramına göre Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır. Temel uygulamada alt boyut iç tutarlılık katsayıları 0,54 ile 0,71 arasında, ölçek bütünü için iç tutarlılık katsayısı 0,78; test-tekrar test uygulamasında ikinci uygulamada alt boyut iç tutarlılık katsayıları 0,54 ile 0,65 arasında, ölçek bütünü için iç tutarlılık katsayısı 0,74 olarak gerçekleşmiştir. Dilsel geçerlik çalışmasının verisinde Türkçe formun alt boyut iç tutarlılık katsayıları 0,58 ile 0,71 arasında, ölçek bütünü için iç tutarlılık katsayısı 0,81 olarak; İngilizce formun alt boyut iç tutarlılık katsayıları 0,51 ile 0,66 arasında, ölçek bütünü için iç tutarlılık katsayısı da 0,77 olarak tespit edilmiştir. İç tutarlılık katsayıları Tablo 1'de verilmiştir.

İki Yarım Test Güvenirliliği

Ölçeğin bütünü için iki yarım test güvenirlilikleri, birinci ve ikinci yarı için de 0,63, Guttman ve eşit iki yarı için Spearman-Brown katsayıları ise 0,79 elde edilirken, iki yarı arası bağıntı düzeyi de 0,65 olarak saptanmıştır. Alt boyutların birinci ve ikinci yarı için Alpha değerleri 0,20 ile 0,62 arasında, Spearman-Brown katsayıları eşit ya da eşit olmayan yarılar için 0,45 ile 0,71 arasında, Guttman katsayısı da 0,44 ile 0,69 arasında elde edilmiştir (Tablo 1).

Test-Tekrar Test Güvenirliliği

Bu çalışma kapsamında 86 kişiyle üç hafta arayla yapılan iki uygulamanın hem ölçek bütünü ve alt boyutları için toplam puanlarına hem de maddelerine Pearson Bağıntı Analizi yapılmıştır. İki uygulamanın ölçek genel toplam puanları arasındaki bağıntı düzeyi $r=0,65$; $p<0,001$ olarak belirlenmiştir. Alt boyutların test-tekrar test sonuçları ise Bireyleşme alt boyutu için $r=0,52$, Ebeveyne Bağımlı Olmama alt boyutu için $r=0,58$, Ebeveyni İdealleştirmeme alt boyutu için $r=0,56$, Ebeveynin Bir İnsan Olarak Algılanması alt boyutu için $r=0,47$ olarak belirlenmiştir. Test-tekrar test uygulaması kapsamında ölçeğin maddeleri de tek tek karşılaştırılmış ve tüm maddelerin iki uygulama arasında 0,25 ile 0,52 arası bağıntı düzeyi gösterdikleri belirlenmiştir. Sırasıyla 3. madde ($r=0,25$), 6. madde ($r=0,26$) ve 19. madde ($r=0,28$) en düşük bağıntıyı gösteren ilk üç madde olmuştur. 2. madde ($r=0,52$), 15. madde ($r=0,47$) ve 18. madde ($r=0,49$) ise en yüksek bağıntıyı gösteren ilk üç madde olarak belirlenmiştir.

Maddelerin Madde Cevap Kuramı'yla (MCK) İncelenmesi

MCK analiz sonuçlarına göre 1, 2, 4, 9, 11 ve 18 maddelerde model uyumu gözlenmiş, diğer maddelerde ise model uyumsuzluğu belirlenmiştir. DÖÖ ile "duygusal özerklik düzeyi" ölçülmeye çalışıldığına göre, MCK'daki ayırt edicilik parametresi, duygusal özerklik düzeyi yüksek ve düşük bireyleri ne oranda iyi ayırt ettiğini göstermektedir.²⁹ "a" harfi ile gösterilen en düşük seviyede madde ayırt ediciliği en düşük olanından başlayarak sırasıyla 3, 16, 10, 19, 8 ve 14 numaralı maddeler olmuştur. 15, 1 ve 9 numaralı maddeler ise sırasıyla en yüksek ayırt edicilik gösteren ilk üç madde olmuştur.

MCK ile elde edilen diğer bir teknik özellik "b" harfi ile gösterilen maddenin güçlük düzeyidir.³⁴ Maddenin, duygusal özerklik düzeyi üzerindeki konumunu "b" göstermektedir. "-" İşareti dikkate alınmak koşuluyla sırasıyla 17, 18 ve 7. maddeler ölçülen özellik üzerinde görece daha düşük seviyelerde işlev gösterirken, yine sırasıyla 10, 6 ve 8. maddeler görece daha yüksek düzeyde işlev gösteren ilk üç madde olmuştur (Tablo 2).

Geçerlik Bulguları Dilsel Eşdeğerlik

Çalışmanın dilsel eşdeğerliliği 85 öğrenciye verilen ölçeğin her iki formuna ilişkin uygulamanın ölçek bütünü ve alt boyutları toplam puanlarına Pearson Bağıntı Analizi yapılarak belirlenmiştir. Sonuçlara göre ölçek bütünü için iki form arası bağıntı düzeyi $r=0,86$, Bireyleşme alt boyutu için $r=0,83$, Ebeveyne Bağımlı Olmama alt boyutu için $r=0,79$, Ebeveyni İdealleştirmeme

DUYGUSAL ÖZERKLİK
ÖLÇEĞİNİN TÜRKÇEYE
UYARLANMASI VE
KLİNİK BAŞVURUSU
OLMAYAN ERGEN
ÖĞRENCİLERDE
DUYGUSAL ÖZERKLİĞİN
İNCELENMESİ

Tablo 2: Duygusal Özerklik Ölçeği maddelerinin Madde Cevap Kavramı'na göre madde parametre değerleri ve model uyum düzeyleri

Maddeler (n=1046)	Madde Ayrıt Ediciliği (a)	Standart Hata	Madde Güçlüğü (b)	Standart Hata	χ^2	Serbestlik Derecesi	p
Madde 1	1,862	0,070	-0,040	0,048	7,25082	11	0,779
Madde 2	1,466	0,056	0,178	0,055	14,48341	11	0,207
Madde 3	0,105	0,004	0,894	0,596	24,17092	14	0,044
Madde 4	1,118	0,040	-0,209	0,066	12,98106	12	0,370
Madde 5	0,568	0,020	-0,273	0,112	28,94015	13	0,007
Madde 6	0,796	0,028	1,151	0,087	40,40464	13	0,000
Madde 7	1,061	0,039	-0,622	0,072	64,20533	13	0,000
Madde 8	0,398	0,015	1,344	0,162	38,19220	13	0,000
Madde 9	1,965	0,081	-0,133	0,046	10,83243	9	0,287
Madde 10	0,233	0,008	1,117	0,273	51,63527	14	0,000
Madde 11	1,188	0,043	0,128	0,064	17,10822	11	0,104
Madde 12	0,569	0,020	0,313	0,113	63,52939	14	0,000
Madde 13	1,216	0,045	-0,492	0,061	34,95195	11	0,000
Madde 14	0,419	0,016	0,676	0,157	36,96134	13	0,000
Madde 15	1,515	0,055	0,027	0,052	20,78811	10	0,023
Madde 16	0,211	0,008	1,081	0,308	38,82289	14	0,000
Madde 17	0,863	0,032	-1,335	0,082	42,04046	12	0,000
Madde 18	1,324	0,048	-0,665	0,058	14,68145	10	0,143
Madde 19	0,377	0,014	-0,466	0,170	77,63366	14	0,000
Madde 20	0,818	0,029	0,944	0,085	46,69669	13	0,000
Toplam					686,31042	245	0,000

alt boyutu için $r=0,83$, Ebeveynin Bir İnsan Olarak Algılanması alt boyutu için $r=0,82$ bulunmuştur.

Yapı Geçerliği Açıklayıcı Faktör Analizi

Ölçeğin temel uygulama verisi yapı geçerliği için önce Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) ile test edilmiştir. Tüm katılımcı verisine Temel Bileşenler Analizi, "Varimax" Döndürme uygulanmıştır. Açıklayıcı faktör analizi ile dört boyutlu olarak incelenen ölçekte, Bireyleşme ve Ebeveynin Bir İnsan Olarak Algılanması boyutlarının belirgin olarak ortaya çıkmasına karşın Ebeveyne Bağımlı Olmama ve Ebeveyni İdealleştirmeme boyutlarının kısmen iç içe geçtikleri gözlenmiştir. Ölçeğin dört faktörlü yapısı ile toplam varyansın %48,34'ü açıklanmıştır.

Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA)

Ölçeğin yapı geçerliği, AMOS 16.0 ile yapılmış ve temel katılımcı verisine, dört faktörlü Doğrulayıcı Faktör Analizi uygulanmıştır. Ölçeğin alt boyutları birbirleriyle ilişkili olarak alınmış ve kurulan modelin yaygın

kullanılan uyum istatistiklerinden olan İyilik Uyum İndeksi (Goodness of Fit Index-GFI) 0,811, Düzeltilmiş İyi Uyum İndeksi (Adjusted Goodness Of Fit Index-A-GFI) 0,772, Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (Root Mean Square Error of Approximation-RMSEA) 0,092 ve Artık Ortalamaların Karekökü (Root Mean Square Residual-RMR) 0,079 olarak belirlenmiştir ($\chi^2(270)=2672,01$; $p<0,001$).

Ölçüt Bağımlı Geçerlik

DÖÖ'nün ölçüt bağımlı geçerlik düzeyini belirlemek amacıyla, ölçek ile birlikte Ana-Baba ve Ergen İlişki Envanteri'nin (PARQ) "Genel Anlaşmazlık" ve "Bütünlük" alt ölçekleri uygulanmış ve bu alt boyutlarla DÖÖ arasında bağıntı düzeyi Pearson korelasyon analizi ($n=194$) ile karşılaştırılarak gösterilmiştir. DÖÖ'nün genel toplam puanı "Genel Anlaşmazlık" alt ölçeği ile 0,55 ve "Bütünlük" alt ölçeği ile -0,48 düzeyinde bağıntı göstermiştir. DÖÖ alt boyutları açısından yapılan karşılaştırmada ise "Genel Anlaşmazlık" alt ölçeği Bireyleşme ile 0,47, Ebeveyne Bağımlı Olmama ile 0,34, Ebeveyni İdealleştirmeme ile 0,46 ve Ebeveynin Bir İnsan Olarak Algılanması ile 0,32 düzeyinde; "Bütünlük" alt ölçeği Bireyleşme ile -0,46, Ebeveyne Bağımlı Olmama ile -0,23, Ebeveyni İdealleştirmeme ile -0,34 ve Ebeveynin Bir İnsan Olarak Algılanması ile de -0,30 düzeyinde bağıntı göstermiştir.

Grup Karşılaştırmaları

Çalışmanın bu kısmında da demografik değişkenlere bağlı olarak DÖÖ ölçeği toplam puanı açısından gruplar arası farklılıklar olup olmadığı incelenmiştir. Bu doğrultuda cinsiyet, yaş ve gelir (2x4x6) değişkenleri alınmıştır. Tek yönlü çok değişkenli varyans analizi (MANOVA) ile yapılan karşılaştırmaya göre DÖÖ genel toplam puanı için gelirin etkisi ($F_{5,991}=2,50$, $p<0,05$, $\eta^2=0,013$) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Gelir durumu altı farklı kategori ile belirlenmiş ve genel olarak gelir durumu arttıkça DÖÖ genel toplam puanının da arttığı gözlenmiştir. İstatistiksel farklılık ise 500-1000TL aralığında gelire sahip olanların 1501-2000 TL ve 2001-5000 TL aralığında gelire sahip olan gruplardan daha düşük genel toplam DÖÖ puanına sahip oldukları şeklinde bulunmuştur. Cinsiyetin etkisi ($F_{1,991}=1,92$, $p>0,05$, $\eta^2=0,002$), yaşın etkisi ($F_{3,991}=0,92$, $p>0,05$, $\eta^2=0,003$), cinsiyet-yaş ($F_{3,991}=0,47$, $p>0,05$, $\eta^2=0,001$), cinsiyet-gelir ($F_{5,991}=0,96$, $p>0,05$, $\eta^2=0,005$), yaş-gelir ($F_{15,991}=1,04$, $p>0,05$, $\eta^2=0,016$) ve cinsiyet-yaş-gelir ($F_{15,991}=0,82$, $p>0,05$, $\eta^2=0,013$) ortak etkileri ise istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

DÖÖ dört alt boyut toplam puanları birlikte ele alındığında cinsiyet, yaş, gelir (2x4x6) değişkenlerinin çok yönlü çok değişkenli varyans analizi (MANOVA) ile yapılan karşılaştırma sonuçlarına göre ise cinsiyetin

etkisi (Wilk's $\lambda=0,98$, $F_{4,940}=5,39$, $p<0,001$, $\eta^2=0,022$) ve gelirin etkisi (Wilk's $\lambda=0,96$, $F_{20,3119}=2,7$, $p<0,01$, $\eta^2=0,011$) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Cinsiyet gruplarının DÖÖ'nün dört alt boyutundan sadece Ebeveynin Bir İnsan Olarak Algılanması boyutunda farklılık gösterdiği ve bu koşulda da erkeklerin kız öğrencilerden daha yüksek puan ortalamasına sahip oldukları belirlenmiştir. Gelir durumuna göre oluşturulan grupların ise Ebeveyne Bağımlı Olmama ve Ebeveyni İdealleştirmeme boyutlarında farklılık gösterdikleri görülmüştür. Bu sonuçlarda da yine gelir durumu arttıkça alt boyut toplam puan ortalamalarının da yükseldiği ve düşük gelir grupları ile yüksek gelir grupları arasında farklılıklar olduğu gözlenmiştir. Yaşın (Wilk's $\lambda=0,98$, $F_{12,2487}=1,24$, $p>0,05$, $\eta^2=0,005$), cinsiyet-yaşın (Wilk's $\lambda=0,98$, $F_{12,2487}=1,26$, $p>0,05$, $\eta^2=0,005$), cinsiyet-gelir (Wilk's $\lambda=0,98$, $F_{20,3119}=1,17$, $p>0,05$, $\eta^2=0,006$), yaş-gelir (Wilk's $\lambda=0,94$, $F_{60,3672}=1,00$, $p>0,05$, $\eta^2=0,016$) ve cinsiyet-yaş-gelir (Wilk's $\lambda=0,94$, $F_{60,3672}=0,95$, $p>0,05$, $\eta^2=0,015$) ortak etkileri ise istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

TARTIŞMA

DÖÖ'nün Türkçe'ye uyarlama çalışmasının yürütüldüğü bu çalışmada ölçekle ilgili yazında yer alan çalışma sonuçlarına benzer bulgular elde edilmiştir.¹⁰ Ölçeğin bütünü için iç tutarlılık katsayısı ölçeğin geliştirildiği çalışmada 0,75 olarak elde edilmiştir. Bu çalışmada ise katsayı 0,78 olarak bulunmuştur. Alt boyutların iç tutarlılık katsayıları ise ölçeğin geliştirildiği çalışmada Ebeveynin Bir İnsan Olarak Algılanması boyut için 0,61, Ebeveyni İdealleştirmeme boyut için 0,63, Ebeveyne Bağımlı Olmama boyut için 0,51 ve Bireyleşme boyut için 0,60 olarak belirlenmiştir. Bu çalışmada ise Ebeveynin Bir İnsan Olarak Algılanması boyut için 0,55, Ebeveyni İdealleştirmeme boyut için 0,71, Ebeveyne Bağımlı Olmama boyut için 0,54 ve Bireyleşme boyut için 0,65 olarak bulunmuştur. İç tutarlılık katsayılarının değerleri sadece Ebeveynin Bir İnsan Olarak Algılanması boyut için bu çalışmada asıl çalışmadaki değerden biraz düşük saptanmıştır. Katsayılar hem ölçek bütünü hem de diğer üç boyut için asıl çalışmadaki değerlerden daha yüksektir. Ölçeğin geliştirildiği çalışma ile bu çalışmada elde edilen farklar önemli düzeyde olmayıp temelde tüm katsayı sonuçları birbirine benzer kabul edilebilir. İki yarım test güvenilirlik katsayıları da hem Spearman-Brown katsayılarında hem de Guttman İki Yarım Test katsayısında Alpha katsayılarına benzer düzeydedir. Sadece ilk ve ikinci yarı Alpha değerleri boyut ve ölçek genel toplamı Alpha değerlerinden biraz düşüktür. Ancak bu durum da ilk ve ikinci yarılar da madde sayısının yarı yarıya azalmasındandır.

Ölçeğin geliştirildiği asıl çalışmada ölçeğe ilişkin test-tekrar test katsayısı verilmemiştir. Bu çalışma kap-

samında ise üç hafta arayla yapılan iki uygulamanın ölçek bütünü için bağıntı düzeyi $r=0,65$ olarak belirlenmiştir. Alt boyutlar ise 0,47-0,58 arasında bağıntı katsayısı göstermişlerdir. Ölçeğin maddelerinin tek tek karşılaştırmasında ise tüm maddelerin 0,25 ile 0,52 arası bağıntı düzeyi ortaya koydukları belirlenmiştir. Ölçeğin üç hafta ara ile yapılan iki uygulaması arasında hem bütünü, hem alt boyutları hem de maddeleri için genel olarak orta düzeyde bağıntılar ortaya koydukları anlaşılmıştır.

Çalışmada ölçek madde ayırt ediciliği sırasıyla 3, 16, 10, 19, 8 ve 14 numaralı maddelerde düşük tespit edilmiştir. Test-tekrar test uygulamasında da 3 ve 19 numaralı maddeler düşük bağıntı veren maddelerdendir. 15, 1 ve 9 numaralı maddeler ise en yüksek ayırt edicilik gösteren ilk üç madde olmuştur. 15 numaralı madde de test-tekrar test uygulamasında yüksek bağıntı veren maddelerden biridir. Madde ayırt ediciliği, ölçek duygusal özerklik düzeyini ölçtüğüne göre duygusal özerklik düzeyi düşük olanlarla yüksek olanları birbirinden ayırt edebilme işlevini yerine getirebilme ölçüsüdür.

MCK'da maddelerin güçlük düzeyi, maddelerin test uygulanan kişilerin içerisinde duygusal özerklik düzeyi yüksek kişiler ya da düşük kişiler arasında işlev gösterdiği yeri göstermektedir. "b" değeri yüksek olarak tanımlanan yani güç bir madde, test uygulanan kişilerin içerisinde duygusal özerklik düzeyi yüksek kişiler arasında işlev gösterirken, b değeri düşük madde, duygusal özerklik düzeyi düşük kişiler arasında işlev göstermektedir. Sırasıyla 17, 18 ve 7. maddeler düşük duygusal özerklik düzeyinde, yine sırasıyla 10, 6 ve 8. maddeler ise yüksek duygusal özerklik düzeyinde işlev gösteren ilk üç maddeler olmuşlardır. 10. ve 8. madde düşük ayırt edicilikleri ile 6. madde ise test-tekrar test uygulamasında düşük bağıntı göstermesi ile dikkat çeken maddelerdendir.

Ölçek maddelerinin MCK ile incelenmesinde dikkat çeken bir başka nokta ise model uyumudur. DÖÖ gibi psikolojik ölçüm araçlarında performans testlerinde olduğu gibi soruların cevaplarını bilmeden rasgele işaretleme yoluyla doğru cevaba ulaşma gibi bir durum söz konusu değildir. Bu nedenle bu tür testlerde şans parametresi dikkate alınmaz. Ancak maddeyi baştan savma ya da anlamayarak doldurma seçenekleri şans parametresi gibi bir işlev gösterebilir. Bu ölçekte de bazı maddelerin model uyumsuzluğu bu kapsamda değerlendirilmelidir. Ancak katılımcıların bir kısmının baştan savma cevaplama eğilimi göstermesi ciddiyetle yapılmış geniş ölçekli katılımcı gruplarında büyük oranda dengelenmiş olmaktadır. Buna karşın bir kısım maddelerin ölçeğin uygulanması için belirlenmiş hedef grup tarafından yeterince anlaşılabilmesi ölçeğin

**DUYGUSAL ÖZERKLİK
ÖLÇEĞİNİN TÜRKÇEYE
UYARLANMASI VE
KLİNİK BAŞVURUSU
OLMAYAN ERGEN
ÖĞRENCİLERDE
DUYGUSAL ÖZERKLİĞİN
İNCELENMESİ**

Ek: Duygusal Özerklik Ölçeği (DÖÖ)					
Aşağıda gençlerin çeşitli duyu, tutum ve davranışlarını tanımlayan ifadeler sıralanmıştır. Sizi en iyi tanımlayan seçeneği kutucuklarına çarpı koyarak işaretleyin. Lütfen tüm soruları yanıtlayınız. Eğer bazı sorular sizin duygularınızı tam yansıtmıyorsa ve yanıtlamakta güçlük çekerseniz, size en yakın gelen seçeneği işaretleyiniz.		Tamamıyla Katılıyorum	Katılıyorum	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
1.	Annem, babam ve ben her konuda aynı fikirdeyiz.				
2.	Bir sorunu kendi başıma çözmeden önce annem ve babamdan yardım isterim.				
3.	Ben yanlarında yokken, annem ve babamın nasıl davrandığını merak ederim.				
4.	Annem ve babam ile aynı fikirde olmasam bile, onlar her zaman haklıdır.				
5.	Gençlerin bazen ana babası yerine en iyi arkadaşından akıl alması daha iyidir.				
6.	Yanlış bir şey yaptığımda, annem ve babamın işleri yoluna koymasına ihtiyaç duyarım.				
7.	Annem ve babamın benim hakkımda bilmediği bazı şeyler vardır.				
8.	Annem ve babam, kendi ana babalarının yanında evdeki hallerinden farklı davranır.				
9.	Annem ve babam hakkımdaki her şeyi bilir.				
10.	Annem ve babamın eğlenirken nasıl davrandığını görmek beni şaşırtabilir.				
11.	Annem ve babam ile aynı fikirde olmaya gayret ederim.				
12.	Annem ve babam işlerinde de evdeki gibi davranır.				
13.	Arkadaşım ile yaşadığım sorunu çözmeden önce annem ve babam ile konuşurum.				
14.	Annem ve babam onlar yokken nasıl davrandığımı bilseler şaşırırlardı.				
15.	Anne/baba olduğumda, çocuklarıma annem ve babamın bana davrandığı gibi davranacağım.				
16.	Annem ve babam, ben yokken benim yanımda konuştuklarından daha farklı konularda konuşur.				
17.	Anne/baba olduğumda, bazı yerleri onlardan daha farklı yapacağım.				
18.	Annem ve babam hemen hemen hiç hata yapmaz.				
19.	Annem ve babamın, gerçekte benim nasıl biri olduğumu mu anlamalarını isterdim.				
20.	Annem ve babam arkadaşlarının yanındayken, evde benimle oldukları gibi davranır.				
Puanlama Tamamıyla Katılıyorum (4), Katılıyorum (3), Katılmıyorum (2), Hiç Katılmıyorum (1) Genel Toplam: +3, +5, +7, +8, +10, +14, +16, +17, +19, -1, -2, -4, -6, -9, -11, -12, -13, -15, -18, -20 Bireyleşme: +7, -9, +14, +17, +19 Ebeveynle bağımlı olmama: -2, +5, -6, -13 Ebeveyni idealleştirmeme: -1, -4, -11, -15, -18 Ebeveynin bir insan olarak algılanması: +3, +8, +10, -12, +16, -20					

büyük bir eksikliği olarak öne çıkacaktır. Bu nedenle model uyumsuzluğunun olası nedenlerinin belirlenmesi ölçeğin geçerliliği ve güvenilirliğinin belirlenmesi açısından ayrıca önem taşımaktadır. Bu doğrultuda ölçeğin ve maddelerinin daha kapsamlı geçerlilik çalışmaları ile incelenmesi gerekli görünmektedir.

Çalışmanın geçerlik bulgularında önce ölçeğin dilsel eşdeğerlik çalışması sonuçlarına yer verilmiştir. Buna göre ölçeğin İngilizce asıl formunun ve Türkçe formunun birlikte uygulanması ile ölçek bütünü için $r=0,86$, alt boyutlar için de 0,79 ile 0,83 arasında bağıntı katsayısı belirlenmiştir. Verilen bu değerler iki form arasında çok güçlü olmasa da güçlü denilebilecek düzeyde benzerlik olduğunu ortaya koymuştur.

Ölçeğin yapı geçerliliği kapsamında önce açıklayıcı sonra doğrulayıcı faktör analizi sonuçları verilmiştir. Daha sonra detaylı olarak açıklanacak olan bir nokta ölçeğin asıl formunda sunulan dört faktörlü yapının çok güçlü olmayışıdır. Bu durum her iki analiz sonucunda da açıkça gözlenmiştir. Ölçek istenildiğinde boyut yapısıyla değerlendirilmekte, ancak her durumda genel toplam puanı dikkate alınmaktadır. Bu nedenle ölçeğin boyutlarının araştırmacılar tarafından dikkate alınıp alınmaması bir tercihtir. Ryan ve Lynch daha önce belirttiği gibi ölçeğin duygusal özerkliği değil de uyumsuzluğu ölçtüğünü bu nedenle de ölçeğin sağlıksız kopma (detachment) olarak yeniden kavramlaştırılmasını önermiştir.²² Chen ve Dornbusch ise ölçeğin çok boyutlu yapısı nedeniyle DÖÖ'nün alt boyutlarının her birinin farklı sonuçları yordadığını bildirmiştir.²⁵ Beyers ve arkadaşları ölçeğin geliştirildiği çalışmada sunulan dört faktörlü yapının sorunlarını görmüşler ve ölçeğe iki faktörlü yeni bir yapı önermiştir.³⁵ Schmitz ve Baer ölçeğin dört faktörlü asıl yapısı ile iki faktörlü yapı ve aşamalandırdıkları her iki yapının birleşimi olan bir üçüncü yapıyı doğrulayıcı faktör analizi ile karşılaştırdıkları çalışmalarında dört faktörlü asıl yapının en düşük model uyumu verdiğini belirtmiştir.³⁶ Belirtilen bu yazın bulguları bu çalışmada da gözlenmiş, ölçeğin dört faktörlü yapı ile toplam varyansın %48,34'ü açıklanmış olmasına karşın, asıl yapıyla bütünüyle örtüşen bir açıklayıcı faktör analizi sonucu elde edilememiştir.

Doğrulayıcı faktör analizi çalışmaları ise ölçek geliştiricilerin sunduğu dört faktörlü yapının hem Schmitz ve Baer'in çalışmalarında hem de Beyers ve ark.'nın çalışmalarında güçlü bir yapı olmadığını ortaya koymuştur.^{35,36} Ölçeğin yapı geçerliliğine ilişkin dört faktörlü modelin Doğrulayıcı Faktör Analizi ile test edilmesi sonucunda bazı uyum indekslerinin (RMSEA=0,092 ve RMR=0,079) model uyumu kabul edilebilir sınırlar içinde olduğu, diğer bazı indekslerin ise (GFI=0,811, AGFI=0,772 ve CFI=0,796) model uyumu kabul edilebilir sınırların aşağısında olduğu görülmüştür.³⁷ Schmitz ve Baer'in çalışmalarında dört faktörlü modelin İyilik Uyum İndeksi (GFI) 0,815, Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (CFI) 0,675, Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (RMSEA) ise 0,056 olarak verilmiştir.³⁶ Beyers ve ark.'nın çalışmalarında ise dört faktörlü modelin Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (CFI) 0,91 ve Yaklaşık Ha-

olarak Ortalama Karekökü (RMSEA) de 0,069 olarak belirtilmiştir.³⁵ Bu değerler, küçük farklarla da olsa bu çalışmada elde edilen uyum indekslerinin belirtilen iki çalışmadaki sonuçlarla benzer olduğunu göstermektedir.

İndekslerin düzeyini etkileyen örneklem büyüklüğü, çok değişkenli normallik varsayımı gibi pek çok nokta vardır.³⁷ Bu nedenle her bir indeksin ayrı ayrı değerlendirilmesi önemli olmaktadır. Ancak bu çalışmada doğrulayıcı faktör analizi sonuçları dört faktörlü yapının model uyumunun vasat bir uyum ile uyumsuzluk arasında durduğunu göstermiştir. Bu çalışmada amaç ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması olduğu için ölçeğin farklı faktör yapıları karşılaştırılmamıştır. Ölçeğin uyarlama çalışması sonrasında Türkçe formun iki faktörlü ya da ölçeğin geliştirildiği çalışmada önerilen asıl yapısı olan dört faktörlü yapısından hangisinin daha uygun sonuçlar verdiğinin araştırılması ayrı bir çalışma konusu olarak sonraya bırakılmıştır. Ölçeğin faktör yapısının farklı şekilde ele alınması ve değerlendirilmesi ölçeğin genel toplam puanının kullanımına engel teşkil etmektedir. Bu nedenle ölçeğin alandaki pratik kullanımı yoluyla elde edilecek geçerlik bilgileri doğrultusunda farklı faktör yapıları kullanılabilir görünmektedir. Ancak tüm bu belirtilenler Türkçe formun faktör yapısındaki sorunların ölçeğin asıl formundaki sorunlardan farklı olmadığını ortaya koyması açısından önemlidir.

Çalışmadaki diğer bir geçerlik çalışması PARQ'nun DÖÖ ile birlikte kullanılması yoluyla yürütülen ölçüt bağıntılı geçerlilik çalışmasıdır. DÖÖ'nün genel toplam puanının PARQ'nun "Genel Anlaşmazlık" alt ölçeği ile 0,55 ve "Bütünlük" alt ölçeği ile -0,48 düzeyinde bağıntı göstermiştir. "Genel Anlaşmazlık" alt ölçeği ana-baba ve ergen arasındaki ilişki biçimini, ilişkideki memnuniyetsizliği, genel çatışma düzeyini ve ilişkide yapılmak istenen değişiklikleri değerlendirmektedir.²⁷ "Genel Anlaşmazlık" alt ölçeği ile DÖÖ alt boyutlarından Bireyleşme ile 0,47, Ebeveyne Bağımlı Olmama ile 0,34, Ebeveyni İdealleştirmeme ile 0,46 ve Ebeveynin Bir İnsan Olarak Algılanması ile 0,32 düzeyinde bağıntı göstermektedir. Alt ölçek puanı arttıkça DÖÖ alt boyut puanları da artmakta, alt ölçek puanı düştükçe DÖÖ alt boyut puanları da düşmektedir. "Bütünlük" aile içindeki bağlılık, beraberlik duygularının birliktelikten ayrıışıklığa doğru bir boyut üzerinde değerlendirilmesi amacıyla geliştirilmiştir.²⁷ "Bütünlük" alt ölçeği ile DÖÖ alt boyutlarından Bireyleşme ile -0,46, Ebeveyne Bağımlı Olmama ile -0,23, Ebeveyni İdealleştirmeme ile -0,34 ve Ebeveynin Bir İnsan Olarak Algılanması ile -0,30 düzeyinde bağıntılar göstermektedir. Bütünlük alt ölçek puanı arttıkça DÖÖ puanları düşmekte, Bütünlük alt ölçek puanı düştükçe DÖÖ puanları artmaktadır. Bütünlük alt ölçek puanları ile DÖÖ alt boyutları

arasındaki ilişkiler çok güçlü olmasa da beklenen yönde gerçekleşmiştir. Bu doğrultuda özellikle DÖÖ genel toplam puanının PARQ alt boyutları ile orta düzeyde bağıntı göstermesi, aradaki bağıntıların yönü de dikkate alınmak koşuluyla ölçüt geçerliliği çalışmasının amacına uygun sonuçlar verdiğini göstermektedir.

Steinberg ve Silverberg ölçeği geliştirdikleri asıl çalışmada grup karşılaştırmaları için yaş, cinsiyet ve sosyal sınıf farklarını gösteren üç değişkeni kullanmışlardır.¹⁰ Araştırmacıların elde ettiği sonuçlara göre sosyal sınıf farklarını gösteren sosyoekonomik düzey ölçüm grupları açısından istatistiksel düzeyde anlamlı farklılık bulunmamıştır. Buna karşın yaş ve cinsiyet grupları arasında ise farklılık elde edilmiştir. Kızlarda erkeklerden daha yüksek duygusal özerklik puanları gözlenmiş ve yaş arttıkça duygusal özerklik puanlarının da arttığı tespit edilmiştir. Ryan ve Lynch ise erkek ergenlerin daha yüksek duygusal özerklik puanına sahip olduklarını belirtmiştir.²² Bu çalışmada elde edilen sonuçlar ise gelir düzeyi arttıkça duygusal özerklik puanlarının arttığı, Ebeveynin Bir İnsan Olarak Algılanması boyutunda da erkek ergenlerin kız ergenlerden daha yüksek duygusal özerklik puanına sahip oldukları şeklindedir.

Sınırlılıklar

Bu çalışmaya 14-20 yaş aralığında ergenlerin katılmış olmasına rağmen 14, 19 ve 20 yaşlarında çok az sayıda ergen bulunmaktadır. Bu nedenle yaş gruplarına ilişkin karşılaştırma 15-18 yaş aralığında yapılmış (14 yaş 15 yaş grubuna, 19 ve 20 yaşları da 18 yaş grubuna dahil edilmiştir) ama Steinberg ve Silverberg'in çalışmalarında belirttikleri yönde yaşa bağlı bir farklılık gözlenmemiştir.¹⁰ Ancak araştırmacıların inceledikleri yaş aralığı 10-16 arasındadır. Farklı çalışmalardaki bu sonuçlar duygusal özerkliğin ergen yaş aralığı boyunca daha detaylı incelenmesinin yazında yer alan bilgilere ek bilgi sağlayacağı yönünde bir izlenim vermektedir. Bu nedenle ölçeğin uygulanabildiği hedef grupta her yaşın alınarak yaş karşılaştırmasının ayrıca yapılması gerekliliği ve bu çalışma kapsamında eksikliği gözlenmiştir. Bu çalışmada eksikliği duyulan bir başka nokta da DÖÖ'nün, PARQ'nun iki alt boyutu dışında kriterle ilişkilendirilmemiş olmasıdır. Oysa DÖÖ'nün bir model içerisinde ele alınması çok daha faydalı bilgiler verebilir gibi görünmektedir. Bu çalışmaya ilişkin görünen en büyük sınırlılık ise DÖÖ'nün sadece liselerde uygulanmış olması ve ölçek için hedef grubu temsil edecek Türk norm grubunu yansıtabilecek daha geniş bir yelpazede yer alacak katılımcıların seçilmemiş olmasıdır.

SONUÇ

Ergenlik sürecinin ruhsal bir takım sorunlar içerdiği açıktır. Bu süreçte ergenlerin duygusal özerklik ka-

**DUYGUSAL ÖZERKLİK
ÖLÇEĞİNİN TÜRKÇEYE
UYARLANMASI VE
KLİNİK BAŞVURUSU
OLMAYAN ERGEN
ÖĞRENCİLERDE
DUYGUSAL ÖZERKLİĞİN
İNCELENMESİ**

zanımlarının ya da ebeveyn ve akranlardan duygusal kopma süreçlerinin ne şekilde gerçekleştiğini anlama yönünde ölçüm araçlarına ihtiyaç duyulacağı da açıktır. DÖÖ'nün asıl formunun taşıdığı yapısal zayıflıkların, Türkçe formda da aynı şekilde gözlenmiş olmasının nedeni, biraz da ölçeğin ölçmeye çalıştığı hedef sürecin karmaşık yapısından kaynaklanıyor gibi görünmek-

tedir. Ancak sonuç olarak belirtilenler doğrultusunda özellikle Türkçe ölçüm araçlarının da azlığı dikkate alındığında DÖÖ'nün dikkatli kullanımının Türkiye'de alanda yapılacak çalışmalara anlamlı katkı sağlayacağı açıktır.

* Yazarlar herhangi bir çıkar ilişkisi içinde bulunmadıklarını bildirmiştir.

	İLETİŞİM İÇİN: Arkun Tatar Üsküdar (Atık Valide) Yerleşkesi Valide-i Atık Mah. Kartalbaba Cad. No: 36 Üsküdar İstanbul arkuntatar@yahoo.com
	GÖNDERİLDİĞİ TARİH: 07 / 07 / 2014 • KABUL TARİHİ: 13 / 04 / 2015

KAYNAKLAR

1. Bloom MV. Adolescent-parent separation. New York: Gardner, 1980.
2. Blos P. The adolescent passage: Developmental issues. New York: International Universities Press, Inc, 1979.
3. Freud A. Adolescence. *Psychoanal Stud Chil* 1958; 13: 255-278.
4. Grotevant HD, Cooper CR. Individuation in family relationships: A perspective on individual differences in the development of identity and role-taking skill in adolescence. *Hum Dev* 1986; 29: 82-100.
5. Youniss J. Parents and peers in social development: A Sullivan-Piaget perspective. Chicago: University of Chicago Press, 1980.
6. Collins WA, Laursen B, Mortensen N, Luebker C, Ferreira M. Conflict processes and transitions in parent and peer relationships: Implications for autonomy and regulation. *J Adolescent Res* 1997; 12: 178-198.
7. Hill JP, Holmbeck GN. Attachment and autonomy during adolescence. *Annals of Child Development* 1986; 3: 145-189.
8. Steinberg L. Autonomy, conflict, and harmony in the family relationship. In S. S. Feldman, & G. R. Elliott (Eds.), *At the threshold: The developing adolescent* (pp. 255-276), Cambridge, MA: Harvard University Press, 1990.
9. Sessa FM, Steinberg L. Family structure and the development of autonomy during adolescence. *J Early Adolescence* 1991; 11: 38-55.
10. Steinberg L, Silverberg S. The vicissitudes of autonomy in early adolescence. *Child Dev* 1986; 57: 841-851.
11. Feldman S, Quatman T. Factors influencing age expectations for adolescent autonomy: A study of early adolescents and parents. *J Early Adolescence* 1988; 8: 325-343.
12. Feldman SS, Rosenthal D. Age expectations of behavioral autonomy in Hong Kong, Australian, and American youth: The influences of family variables and adolescents' values. *Int J Psychoanal Psy* 1991; 26: 1-23.
13. Brown BB, Mounts N, Lamborn SD, Steinberg L. Parenting practices and peer group affiliation in adolescence. *Child Dev* 1993; 64: 467-482.
14. Greenberger E, Josselson R, Knerr C, Knerr B. The measurement and structure of psychosocial maturity. *J Youth Adolesc* 1975; 4: 127-143.
15. Collins WA, Repinski DJ. Relationships during adolescence: Continuity and change in interpersonal perspective. In R. Montemayor, G.R. Adams, & T.P. Gullotta (Eds.), *Personal relationships during adolescence*. Thousand Oaks, CA: Sage, 1994.
16. Youniss J, Smollar J. *Adolescent relations with mothers, fathers, and friends*. Chicago: University of Chicago Press, 1985.
17. Greenberger E. Defining psychosocial maturity in adolescence. *Adv Child Dev Behav* 1984; 3: 1-37.
18. Greenberger E, Sorenson A. Toward a concept of psychosocial maturity. *J Youth Adolesc*, 1974; 3: 329-358.
19. Blos P. The Second individuation process of adolescence. *Psychoanal Stud Chil* 1967; 22: 162-186.
20. Beyers W, Goossens L. Emotional autonomy, psychosocial adjustment and parenting: Interactions, moderating and mediating effects. *J Adolesc* 1999; 22: 753-769.
21. Frank SJ, Pirsch LA, Wright VC. Late adolescents' perceptions of their relationships with their parents: Relationships among deidealization, autonomy, relatedness, and insecurity and implications for adolescent adjustment and ego identity status. *J Youth Adolesc* 1990; 19: 571-588.
22. Ryan RM, Lynch JH. Emotional Autonomy versus detachment: Revisiting the vicissitudes of adolescence and young adulthood. *Child Dev* 1989; 60: 340-356.
23. Turner RA, Irwin CE, Millstein SG. Family structure, family processes, and experimenting with substances during adolescence. *J Res Adolescence* 1991; 1: 93-106.
24. Ryan RM. The nature of the self in autonomy and relatedness. In J. Strauss & G. R. Goethals (Eds.), *Multidisciplinary perspectives on the self* (pp. 208-238). New York: Springer-Verlag, 1991.
25. Chen Z, Dornbusch SM. Relating aspects of adolescent emotional autonomy to academic achievement and deviant behavior. *J Adolescent Res* 1998; 13: 293-319.
26. Robin AL, Koepke T, Moye A. A multi-dimensional evolution of parent-adolescent relationship. *J Consult Clin Psych* 1990; 2: 451-459.
27. Eryüksel G. Ana-Baba ve Ergen İlişkilerinin Problem Çözme-İletişim Becerileri, Bilişsel Çarpıtmalar ve Aile Yapısı Açısından İncelenmesi. Doktora Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1996.
28. MacDonald P, Paunonen SV. A Monte Carlo comparison of item and person statistics based on item response theory versus classical test theory. *Educ Psychol Meas* 2002; 62: 921-943.
29. Hambleton RK, Robin F, Xing D. Item response models for the analysis of educational and psychological test data. In: HEA Tinsley ve SD Brown (Ed.), *Handbook of Applied Multivariate Statistics and Mathematical Modeling*. San Diego: Academic Press, 2000: 553-581.
30. Collins WC, Raju NS, Edwards JE. Assessing differential functioning in a satisfaction scale. *J Appl Psychol* 2000; 85: 451-462.
31. Raju NS, Laffitte LJ, Byrne BM. Measurement equivalence: a comparison of methods based on confirmatory factor analysis and item response theory. *J Appl Psychol* 2002; 87: 517-529.
32. Reise SP, Waller NG. How many IRT parameters does it take to model psychopathology items? *Psychol Methods* 2003; 8: 164-184.
33. Du Toit M. (Ed.) IRT from SSI: BILOG-MG, MULTILOG, PARSCALE, TESTFACT. Lincolnwood (IL): Scientific Software International, 2003.
34. Rouse SV, Finger MS, Butcher JN. Advances in clinical personality measurement: An item response theory analysis of the MMPI-2 PSY-5 Scales. *J Pers Assess* 1999; 72: 282-307.
35. Beyers W, Goossens L, Van Calster B, Duriez B. An alternative substantive factor structure of the Emotional Autonomy Scale. *Eur J Psychol Assess* 2005; 21: 147-155.
36. Schmitz MF, Baer JC. The vicissitudes of measurement: A confirmatory factor analysis of the Emotional Autonomy Scale. *Child Dev* 2001; 72: 207-219.
37. Schermelleh-Engel K, Moosbrugger H, Müller H. Evaluating the fit of structural equation models: Test of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods of Psychological Research-Online* 2003; 8: 23-74.